

mentum licite potest homo implere, abstinendo ab illo bono quod facere non tenetur; non tamen cogitur ex illo juramento ad hoc quod impleat quod juravit; quia juramentum, ad hoc quod sit obligatorium, debet habere tres comites, iudicium, iustitiam, et veritatem, ut habetur Hierem. iv. Huic autem juramento deest iudicium discretionis, quia vergit in deteriorem exitum, retrahendo a meliori bono.

ARTICULUS XXVIII.

Utrum liceat clerico qui tenetur ad horas canonicas, dicere matutinas sequentis diei de sero. — (Art. 67; et 3 part. quaest. 80, art. 8 ad 5.)

Deinde circa clericos quaesitum est unum; utrum scilicet liceat clerico qui tenetur ad horas canonicas, dicere matutinas sequentis diei de sero; et videtur quod non. Dicitur enim Eccli. xx, vii: *Lascivus et imprudens non serrabit tempus*. Sed iste in dicendo matutinas non observat tempus: cum enim dies incipiat a media nocte, videtur quod matutinas sequentis diei dicat in die praecedenti. Ergo videtur quod hoc ad lasciviam et imprudentiam pertineat; et ita videtur esse peccatum.

Sed contra, Deus clementior est quolibet homine. Sed homo non imputat debitori in culpam, si debitum sibi reddat ante tempus. Ergo multo minus Deus.

Respondeo dicendum, quod hic consideranda est intentio ejus qui praevenit tempus in matutinis dicendis, vel in quibuscumque horis canonicis. Si enim hoc facit propter lasciviam, ut scilicet quietus somnolentiae et voluptati vacet, non est absque peccato. Si vero hoc faciat propter necessitatem, et licitarum honestarum occupationum, puta si clericus aut magister debet videre lectiones suas de nocte, vel propter aliquid aliud hujusmodi, licite potest de sero dicere matutinas, et in aliis horis canonicis tempus praevenire, sicut etiam hoc in solemnibus Ecclesiis fit: quia melius est Deo utrumque reddere, scilicet et debitas laudes, et alia honesta officia, quam quod per unum aliud impediatur.

Ad primum dicendum, quod quantum ad contractus et alia hujusmodi, dies incipit a media nocte; sed quantum ad ecclesiasticum officium et solemnitatum celebritates incipit dies a vespere: unde si aliquis post dictas vespere et completorium, dicat matutinas, jam hoc pertinet ad diem sequentem.

QUODLIBETUM SEXTUM

QUAESTIO I.

Quaesitum est de Deo, de Angelo, de homine, et de creaturis pure corporalibus. Circa Deum quaesitum est unum; utrum scilicet unitas essentiae ponat in numerum cum unitate personae.

ARTICULUS I.

Utrum unitas essentiae ponat in numerum cum unitate personae.

Et videtur quod non. Sunt enim tres personae divinae. Si ergo unitas essentiae poneret in numerum cum unitate personae, sequeretur quod in Deo esset quaternitas, quod est haereticum. Non ergo unitas essentiae ponit in numerum cum unitate persone.

Sed contra, si unitas essentiae sit penitus idem cum unitate personae, non ponens cum ea in numerum; sequeretur, quod de quocumque praedicatur unum, praedicaretur et reliquum. Sed unitas essentiae praedicatur de tribus personis; dicimus enim, quod Pater et Filius et Spiritus Sanctus sunt unum. Ergo unitas personalis praedicabitur de eis ut dicatur, quod Pater et Filius et Spiritus Sanctus sunt unus; quod patet esse falsum.

Respondeo dicendum, quod unumquodque in quantum est unum, in tantum est ens; unde ens et unum convertuntur. Est autem unumquodque ens per suam formam; unde et unumquodque per suam formam habet unitatem, et inde est quod quae est comparatio formae ad formam, eadem est comparatio unitatis ad unitatem. Deus autem est formaliter Deus per suam essentiam; proprietates autem personalis est quasi forma constituens personam: quae quidem realiter distinguitur ab alia persona propter oppositionem relativam; sed proprietates personalis non distinguitur realiter ab essentia, alioquin sequeretur quod in Deo esset compositio, et quod aliquid adveniret ei per modum accidentis, nam omne quod est extra essentiam rei accidentaliter advenit. Differt tamen proprietates personalis ab essentia, secundum modum intelligendi et significandi. Nam essentia dicitur absolute; proprietates vero personalis importat relationem. Unde patet quod unitas personae non ponit in

numerum cum unitate essentiae quasi realiter ab ea differens, sed solum secundum modum intelligendi.

Et per hoc patet responsio ad objecta.

Nam primum procedebat secundum differentiam rei: quae quia non est in divinis inter unitatem essentiae et personae, ideo non potest poni quaternitas in Deo. Secundum vero procedebat secundum differentiam quae est ex modo intelligendi et significandi, ex quo provenit quod dicimus, quod Pater et Filius et Spiritus Sanctus dicuntur unum, sed non unus.

QUAESTIO II.

Deinde circa Angelos quaerebantur duo: 1° de actione ipsorum; utrum scilicet quidquid agunt per imperium voluntatis; 2° de loco ipsorum; utrum scilicet possint esse in convexo caeli empyrei, quod etiam quaerebatur circa corpora gloriosa.

ARTICULUS II.

Utrum quicquid agit Angelus, agat per imperium voluntatis.

Circa secundum sic proceditur. 1. Videtur quod non quicquid agit Angelus, agat per imperium voluntatis. Voluntas enim aequaliter se habet ad propinqua et remota. Si ergo Angelus ageret per solum imperium voluntatis, sequeretur quod non differret, ad hoc quod Angelus aliquid ageret, quod esset propinquum vel remotum illud in quod agit; et sic nunquam oportet quod de caelo ad terram descenderet ad aliquid hic agendum: quod est contra traditionem sacrae Scripturae.

2. Praeterea, quantum ad voluntatem non differt unitas et multitudo: sicut enim aliquis potest velle movere unam rem, ita potest velle movere plures res, vel etiam totum universum. Si ergo Angelus ageret solum per imperium voluntatis, sequeretur quod posset movere totum universum; quod est impossibile, cum ipse sit pars universi. Non ergo Angelus agit solo imperio voluntatis.

Sed contra, omnis actio est ab aliqua virtute. Sed in Angelo non est alia virtus quam intellectus et voluntas: intellectus autem non agit nisi per voluntatem. Ergo omnis actio Angelus est per imperium voluntatis.

Respondeo dicendum: quod omnis actio cujuscunque rei est per formam naturae illius rei. Nam etsi sint aliquae formae accidentales principia actionum alicujus rei, oportet quod

hujusmodi actiones reducuntur, sicut in primum principium, in formam specificam illius rei agentis; sicut actio caloris ignis reducitur sicut ad primum principium in formam substantialem ipsius, quae est etiam principium omnium accidentium proprium ignis. Et ideo oportet se aliter habere in actionibus alicujus rei habentis naturam simplicem, quam in actionibus alicujus rei habentis naturam compositam. Si enim fuerit aliquid habens naturam simplicem, omnis actio ejus erit secundum proprietatem et modum illius naturae; quod non contingit, si habeat naturam compositam. Omnis enim actio ignis est secundum proprietatem naturae ignis: in cultello autem ignito est quaedam actio non pertinens ad proprietatem ignis, scilicet incisio. Et hoc etiam considerandum est in substantiis spiritualibus. Anima enim humana non est totaliter intellectus, sed participat intellectualitatem; unde est in ea aliqua virtus et actio quae non pertinet ad intellectualement naturam, sicut praecipue patet in his quae pertinent ad animam vegetabilem. Sed Angelus est totaliter intellectualis naturae; et ideo oportet quod omnis ejus actio sit secundum intellectum; unde Beatus Dionysius dicit, iv capit. de divin. Nomin., quod angeli habent substantias et virtutes et operationes intellectuales. Intellectus autem non agit nisi mediante voluntate; quia motus voluntatis est inclinatio sequens formam intellectam; unde oportet quod quicquid Angelus agit, agat per imperium voluntatis.

Sed tamen considerandum est, quod cum virtus sit media inter essentiam et operationem, oportet quod virtus et operatio cujuslibet rei proportionetur essentiae ejus; unde superioris Angeli, cujus est essentia nobilior, est etiam virtus efficacior sicut ad intelligendum, ita etiam ad agendum in res exteriores: et secundum hoc actio Angeli limitatur ad aliquem effectum, quia nec virtutem nec essentiam habet infinitam.

Ad primum ergo dicendum, quod actio voluntatis angelicae radiceatur in essentia ejus, a qua procedit ejus virtus et operatio: oportet autem movens esse simul cum mobili quod ab eo movetur, ut habetur in vii Physic. (text. com. 12); et ideo oportet substantiam Angeli aliquid conjungi rebus quas movet.

Ad secundum dicendum, quod quia actio voluntatis limitatur secundum modum essentiae, non oportet quod Angelus possit agere omnia quae potest velle.

ARTICULUS III.

Utrum Angelus possit esse in convexo caeli empyrei — (1 part., quaest. 61, art. 4, ad 1, quaest. 102, art. 1, ad 2.)

Ad primum sic proceditur. 1. Videtur quod Angelus non possit esse in convexo caeli empyrei. Dicit enim Anselmus: *In nihilo nihil esse potest.* Sed extra caelum empyreum nihil est. Ergo angelus non potest esse in convexo caeli empyrei; sic enim esset extra caelum empyreum.

2. Item, videtur quod nec corpus gloriosum ibi possit esse. Omne enim corpus necesse est in loco esse. Sed extra caelum empyreum non est aliquis locus. Ergo non potest esse corpus gloriosum extra caelum empyreum.

Sed contra, si non potest esse ibi Angelus aut corpus gloriosum; aut hoc est quia non potest ibi ascendere; aut quia non potest penetrare profunditatem caeli empyrei; aut quia indiget loco continente; aut quia indiget conservante. Sed omnia haec sunt remota a perfectione corporis gloriosi; multo magis a conditione Angelorum. Ergo corpus gloriosum et Angelus possunt esse in convexo caeli empyrei.

Respondeo dicendum ad evidenciam hujus quaestionis, quae apud antiquos de loco fuerunt duae opiniones maxime probabiles. Quarum una fuit, quod locus sit quoddam spatium, sine dimensionibus per se existentes: quae quidem opinio si vera esset, corpori deberetur locus ex hoc ipso, quod corpus est dimensio habens ad quas necesse est aliquas dimensiones occupare. Sed haec opinio de loco est a Philosopho in IV Phys. reprobata. Unde alia opinio est ejus, quod locus sit superficies corpora continentis, non quidem in quantum est hujusmodi corpora quod immediate continet; alioquin sequeretur quod corpus quiescens non semper esset in eodem loco; puta si homo staret in fluvio, per cuius decursum semper renovarentur diversae superficies aquae circa ipsum; sed superficies corporis immediate continentis habet quod sit locus ex ordine ad primum continens; unde accipitur idem locus secundum eundem situm ad primum continens, et propter hoc locus est immobilis.

Secundum ergo hanc opinionem, quae vera est, necessitas existendi in loco convenit corpori ex hoc quod dependet a primo continente; et propter hoc, primum continens non est in loco nisi per accidens et secundum partes; ut dicitur in IV Physic. (text. com. 45): Angelus autem non dependet a primo continente, nec etiam corpus gloriosum, quod perficitur per aulam ex divina fructione beatificatam; et ideo nulla necessitas

est quod corpus glorificatum aut Angelus ab aliquo locali corpore ambiatur; et propter hoc nihil prohibet corpus glorificatum, vel etiam Angelum, in convexo caeli empyrei esse.

Ad primum ergo dicendum, quod verbum illud Anselmi intelligendum est in vi affirmationis. Non enim possibile est quod aliquid sit in nihilo tamquam in continente; sed iste intellectus non facit ad propositum.

Ad secundum dicendum, quod ratio ista procedit de corpore dependente a primo continente.

QUAESTIO III.

Deinde quaesitum est de his quae pertinent ad hominem. Et primo de spiritualibus. Secundo de corporalibus. Circa spiritualia quaesitum est; Primo de sacramentis. Secundo de virtutibus. Tertio de peccatis. Circa sacramenta quaesita sunt duo de baptismo: 1° de necessitate baptismi; utrum scilicet puer qui nascitur in deserto ubi non potest aqua haberi, moriens sine baptismo, salvari possit in fide matris fidelis: 2° de impedimento matrimonii quod provenit ex baptismo; utrum si Christianus qui baptizatur Judaeam, cui primo dederat fidem de contrahendo, si baptizaretur; cognoscens eam postea carnaliter, consummet matrimonium.

ARTICULUS IV.

Utrum puer in deserto natus possit absque baptismo salvari in fide parentum. — (3 part., q. 68, art. 2, corp. et quaest. 72, art. 6, ad 1.)

Circa primum sic procedebatur. 1. Videtur quod puer in deserto natus possit absque baptismo salvari in fide parentum. Non enim est minoris efficaciae fides tempore gratiae, quam tempore legis naturae. Sed tempore legis naturae salvabantur pueri in fide parentum, ut Gregorius dicit. Ergo etiam nunc tempore gratiae.

2. Praeterea, per Christum non est arctata hominibus via salutis, cum ipse dicat, Joan. x, 10: *Ego veni ut vitam habeant, et abundantius habeant.* Sed ante Christi adventum salvabantur aliqui pueri in fide parentum. Ergo multo magis nunc post Christi adventum.

Sed contra est quod Dominus dicit, Joan. iii, 5: *Nisi qui renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest intrare in regnum caelorum.*

Respondeo dicendum, quod ab illa damnatione quam humanum genus incurrit propter peccatum primi parentis, nullus potest liberari nisi per Christum, qui solus ab illa damnatione immunis invenitur, ita scilicet ut ei incorporetur sicut capiti membrum. Hoc autem tripliciter, fieri potest. Primo quidem per susceptionem baptismi, secundum illud ad Galat. iii. 27: *Omnes qui in Christo baptizati estis, Christum induistis*. Secundo per sanguinis effusionem propter Christum; quia per hoc etiam aliquis passioni Christi conformatur, a qua efficaciam sortitur baptismus; unde dicitur de Martyribus, Apocal. vii. 14, quod *laverunt stolas suas in sanguine agni*. Tertio modo per fidem et dilectionem, secundum illud Prov. xv. 27: *Per misericordiam et fidem purgantur peccata*; Act. xv. 9, dicitur: *fide purificans corda eorum*; et per fidem Christus habitat in cordibus nostris, ut habetur ad Eph. iii; unde et ipse baptismus dicitur fidei sacramentum: et secundum hoc dicitur esse triplex baptismus, scilicet aquae, spiritus, et sanguinis: quia alia duo supplent vicem baptismi aquae, si tamen adsit propositum suscipiendi talem baptismum; ita scilicet quod articulus necessitatis, non autem contemptus religionis sacramentum excludat. Manifestum est autem, quod in pueris nondum habentibus usum rationis non potest esse motus fidei et dilectionis, aut propositum suscipiendi baptismum; et ideo non possunt salvari nisi per baptismum aquae, vel per baptismum sanguinis, si propter Christum ceciderint; ex quo non solum Christiani, sed etiam Martyres fiunt, ut Augustinus dicit de innocentibus. Et sic patet quod illa puer in deserto moriens sine baptismo salutem non consequitur.

Ad primum ergo dicendum, quod secundum quosdam, tempore legis naturae non sufficiebat ad salutem parvulorum solus motus fidei in parentibus, sed requirebatur aliqua exterior protestatio fidei per aliquod sensibile signum. Et secundum hoc nihil differat id quod tunc requirebatur ab eo quod nunc requiritur ad salutem, nisi quod nunc illud signum sensibile est determinatum, tunc erat indeterminatum, et pro voto adhibebatur. Aliorum opinio est, quod solus interior motus fidei reatus ad salutem pueri sufficiebat ad salutem pueri: nec tamen nunc diminuta est fidei virtus, sed augmentatur gradus salutis; quia nunc qui salvantur per Christum, statim introducuntur in regnum caelorum, quod tunc non erat; unde non est inconueniens, si ad hoc amplius aliquid requiratur, scilicet baptismus, ut dicitur Joan. iii.

Ad secundum dicendum, quod per Christum in hoc ipso est ampliata hominibus via salutis, quod nunc per eum aperta est eis janua vitae aeternae, quae ante clausa erat per peccatum primi parentis,

ARTICULUS V.

Utrum possit esse matrimonium inter Christianum et Judaeam baptizatam ab eo, quam carnaliter cognovit post fidem de contrahendo datam — (4, dist. 42, quaest. 3, art. 1).

Ad secundum sic proceditur. 1. Videtur quod non possit esse matrimonium inter Christianum et Judaeam baptizatam ab eo, quam carnaliter cognovit post fidem de contrahendo datam. Dicitur enim in Decretis 80, quaest. 1, quod filius sacerdotis non potest ducere in uxorem puellam quam pater ejus baptizavit. Ergo multo minus, si ipsemet baptizasset eam, non posset eam habere in uxorem. Si ergo iste Christianus baptizavit Judaeam, non potest eam in uxorem accipere.

Sed contra est, quia secundum jura, quando post fidem datam de contrahendo per verba de futuro, sequitur copula carnalis, est matrimonium praesumptum praesumptione juris, contra quam non admittitur probatio. Sed ita est in proposito. Ergo est verum matrimonium.

Respondeo dicendum, quod spiritualis cognatio impedit matrimonium contrahendum, et dirimit jam contractum. Manifestum est autem quod ex hoc quod Christianus baptizavit Judaeam, contrahitur inter illos spiritualis cognatio, quia illa fit filia ejus spiritualis; unde nullum est matrimonium sequens, etiam si expresse contrahat per verba de praesenti, et etiam subsequatur carnalis copula.

Et per hoc patet responsio ad objecta. Nam quod dictum est de praesumptione juris, intelligendum est quando non intervenit aliquid impedimentum matrimonii.

QUAESTIO IV.

Deinde quaesitum est de virtutibus: et 1° quantum ad fidem, utrum scilicet certitudo adhaesionis quae est in haeretico, vel malo catholico, sit actus ipsius fidei virtutis; 2° de quibusdam pertinentibus ad religionem, sive ad latrariam; 3° de quibusdam pertinentibus ad caritatem.

ARTICULUS VI.

Utrum certitudo adhaesionis in haeretico vel malo catholico sit actus fidei virtutis.

Ad primum sic proceditur. 1. Videtur quod certitudo adhaesionis in haeretico vel malo catholico sit actus fidei virtutis.

Quia secundum Philosophum II Ethic., tria sunt in anima, potentia, passio, et habitus. Sed illa certitudo adhaesionis non potest attribui potentiae, quia est meritoria vel demeritoria; potentis autem non meremur neque demeremur: similiter non potest pertinere ad passiones, quia passiones pertinent ad appetitum sensitivum, qui non potest extendi ad hoc quod inhaereat veritati divinae. Ergo relinquitur quod pertineat ad aliquem habitum. Sed habitus ad quem pertinet certitudo adhaesionis, est virtus fidei. Ergo certitudo adhaesionis in haeretico vel malo catholico est actus ipsius fidei.

2. Praeterea, omne quod agit ad similitudinem alicujus, videtur agere in virtute illius. Sed haereticus per certitudinem adhaerens his quae credit, agit secundum similitudinem fidei, cui in tantum certitudinaliter inhaeret, in quantum aestimat se rectam fidem habere. Ergo operatur in virtute fidei; et ita videtur quod illa certitudo adhaesionis sit actus virtutis fidei.

3. Praeterea, tota firmitas spiritualis aedificii est a fide, secundum illud Matth. vii, 25: *Venerunt flumina, flaverunt venti, et non potuerunt movere eam; fundata enim erat supra firmam petram, scilicet supra fidem.* Sed certitudo adhaesionis ad firmitatem spirituales pertinet. Ergo est actus virtutis fidei.

Sed contra, quod non est, non potest agere. Sed in haeretico vel malo Christiano non est virtus fidei. Ergo certitudo adhaesionis non potest in eis esse actus virtutis fidei.

Respondet dicendum, quod si aliquis id quod est commune multis, accipiat ut proprium uni, necesse est quod decipiat. Certitudo autem adhaesionis non est propria virtutis fidei. Primo quidem, quia convenit virtutibus intellectualibus, puta sapientiae, scientiae, et intellectui. Secundo, quia convenit non solum fidei verae, sed etiam falsae; sicut enim est opinio vera et falsa, ita et fides: nec minus firmiter inhaeret aliquis veritati quam falsitati, ut Philosophus dicit in vii Ethic. Tertio, quia certitudo inhaesionis non semper provenit ex aliquo habitu; sed ex proprio arbitrio aliquis potest assensum suum firmare ad aliquod verum vel falsum antequam habeat habitum. Quarto, quia certitudo inhaesionis non solum competit fidei formatae, quae est virtus, sed etiam fidei informi, quae non est virtus.

Dicendum est ergo, quod in haeretico certitudo inhaesionis est actus falsae fidei, in malo autem catholico est actus fidei informis; et sic in neutro est actus virtutis.

Ad primum ergo dicendum, quod divisio illa datur de his quae sunt in anima per modum principii actus. Nam omnis operatio animae aut est ex aliqua passione, aut ex aliquo habitu, aut ex pura potentia. Huiusmodi autem certitudo inhaesionis non potest esse ex passione. In malo autem catholico est ex habitu fidei informis: sed in haeretico est vel ex habitu per-

verso fidei, vel ex pura potentia, sicut in principio antequam habitum acquisiverit; non enim potest dici quod perversa fides sit habitus infusus. Quod autem dicitur, quod potentis non meremur neque demeremur, si sic intelligatur quod non meremur neque demeremur hoc ipso quod habemus potentias, verum est: si autem sic intelligatur quod pura potentia non possit esse principium merendi neque demerendi, verum est quantum ad meritum, quod non potest esse sine gratia; non est autem verum quantum ad demeritum; alioquin ille qui a principio peccat, antequam acquirat habitum vitiosum, non demeretur.

Ad secundum dicendum, quod aliquis potest agere secundum similitudinem alicujus dupliciter: uno modo secundum similitudinem veram, et sic vere agit aequaliter in virtute illius; alio modo secundum similitudinem apparentem, et sic agit in apparentia virtutis illius; et ita est in proposito; unde in haeretico certitudo adhaesionis est actus fidei apparentis, non autem fidei verae.

Ad tertium dicendum, quod sicut ex fide vera dependet firmitas spiritualis aedificii, ita etiam ex fide falsa procedit firmitas diabolici aedificii.

QUAESTIO V.

Deinde quantum ad actus laetiae sive religionis quaesita sunt quatuor: 1° de celebratione festorum, utrum scilicet liceat celebrare festum Conceptionis Dominae nostrae; 2° de solutione officiorum; utrum scilicet clericus habens beneficium cum cura, vel sine cura, existens in scholis teneatur dicere officium mortuorum; 3° de collatione beneficiorum; utrum scilicet Episcopus teneatur dare beneficium meliori; 4° de solutione decimarum; utrum scilicet aliquis pauper teneatur decimas dare diviti sacerdoti.

ARTICULUS VII.

Utrum liceat celebrare Conceptionem Dominae nostrae.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod liceat celebrare Conceptionem Dominae nostrae. Si enim non liceat, hoc non est nisi quia fuit concepta in originali peccato. Sed non fuit concepta in originali peccato, ut videtur; quia Beata Virgo facta est ut special modo esset habitaculum Dei. Ergo debuit ad hoc specialiter preparari. Non autem preparata est specialiter secundum corpus, quod conceptum est ex sexu com-

mixtione; nec etiam quantum ad animam, quia alii etiam legitur sanctificati in utero; et ita relinquitur quod fuerit specialiter preparata per immunitatem ab originali peccato; et sic hoc ejus Conceptionem celebrare.

Sed contra est quod hoc privilegium solius Christi dicitur esse, quod sine originali peccato est conceptus. Non ergo competit Beatae Virgini; et ita ejus Conceptio non est celebranda.

Respondeo dicendum, quod hic inducuntur duae quaestiones: una principalis, altera accessoria, scilicet an Beata Virgo fuerit concepta cum originali; quod oportet primo determinari.

Est ergo considerandum, quod unusquisque peccatum originale contrahit ex hoc quod fuit in Adam secundum seminalem rationem, ut Augustinus dicit super Genesim ad litteram. Omnes autem illi in Adam fuerunt secundum seminalem rationem qui non solum ab eo carnem acceperunt, sed etiam secundum naturalem modum originis ab eo sunt propagati. Sic autem processit ab Adam Beata Virgo, quia nata fuit per commixtionem sexuum, sicut et ceteri; et ideo concepta fuit in originali peccato, et includitur in universitate illorum de quibus Apostolus dicit ad Rom. v, 12: *In quo omnes peccaverunt*; a qua universitate solus Christus excipitur, qui in Adam non fuit secundum seminalem rationem; alioquin si hoc alteri conveniret quam Christo, non indigeret Christi redemptione. Et ideo non tantum debemus dare matri, quod subtrahat aliquid honori Filii, qui est Salvator omnium hominum, ut dicit Apostolus, I ad Tim. iv.

Quamvis autem Beata Virgo in originali concepta fuerit, creditur tamen in utero fuisse sanctificata, antequam nata. Et ideo circa celebrationem Conceptionis ejus diversa consuetudo Ecclesiarum inolevit. Nam Romana Ecclesia et plurimae aliae, considerantes Conceptionem Virginis in originali peccato fuisse, festum Conceptionis non celebrant. Aliqui vero considerantes sanctificationem ejus in utero, cujus tempus ignoratur, celebrant Conceptionem; creditur enim quod cito post conceptionem et animae infusionem fuerit sanctificata. Unde illa celebritas non est referenda ad Conceptionem ratione conceptionis, sed potius ratione sanctificationis. Sic ergo non est ideo celebranda Conceptio praedicta, quia fuerit sine peccato originali concepta. Non enim per hoc tollitur quin fuerit specialis ceteris preparata, eo quod in ipsa sanctificatione copiosius ceteris munus gratiae accepit; non solum ut purgaretur a peccato originali, sed ut tota ejus vita redderetur immunis ab omni peccato tam mortali quam veniali, ut dicit Anselmus.

ARTICULUS VIII.

Utrum clericus beneficiatus teneatur, in scholis existens, dicere officium mortuorum.

Circa secundum sic proceditur. Videtur quod clericus beneficiatus teneatur, in scholis existens, dicere officium mortuorum. Ille enim qui recipit bona temporalia alicujus, tenetur ei in spiritualibus recompensare. Sed iste clericus accipit bona quae fuerunt defunctorum. Ergo tenetur pro eis dicere officium mortuorum.

Sed contra, ille qui minus recipit, minus tenetur. Sed clericus qui in scholis moratur, minus recipit, quam alii qui in Ecclesia residentiam faciunt, qui recipiunt quotidianas distributiones. Ergo non tenetur dicere officium mortuorum sicut illi.

Respondeo dicendum, quod clericus, ex hoc ipso quod est clericus, et praecipue in sacris ordinibus constitutus, tenetur dicere horas canonicas. Videntur enim tales specialiter esse assumpti ad laudem divinam, secundum illud Isa. XLIII, 7: *Omnes qui invocant nomen meum, in laudem meam creavi illum*. Sed in quantum est clericus beneficiatus in hac Ecclesia, tenetur dicere officium secundum modum illius Ecclesiae.

Est ergo considerandum, quod officium mortuorum quandoque in Ecclesia dicitur sicut ordinarie pertinet ad Ecclesiae officium sicut in tota Ecclesia in die animarum dicitur officium pro mortuis; et in qualibet Ecclesia est aliqua super hoc specialis consuetudo, puta ut dicatur ordinarie officium mortuorum semel in septimana, vel qualitercumque aliter secundum certum tempus; et ad hujusmodi officium mortuorum tenetur clericus beneficiatus in aliqua Ecclesia, etiam in scholis existens, ut per hoc satisfaciatur mortuis, quorum recipit bona. Aliquando vero dicitur officium mortuorum in Ecclesia extraordinarie, propter aliquam causam specialiter emergentem, puta ad preces alicujus personae, vel propter aliquid hujusmodi; et ad hujusmodi officium mortuorum non tenetur clericus existens in scholis.

Et per hoc patet responsio ad objecta.

ARTICULUS IX.

Utrum Episcopus peccet dans beneficium bono, si praetermittat meliorem. — (Art. 84; et 2-2, quaest. 183, art. 3.)

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod Episcopus peccet dans beneficium bono, si praetermittat meliorem. Quia qui facit contra conscientiam, aedificat ad gehennam. Sed iste

Episcopus praeremittens meliorem, videtur facere contra conscientiam. Ergo peccat mortaliter, aedificans ad gehennam.

Sed contra est quod etiam secundum jura sufficit dare bono, si sit idoneus ad servendum in Ecclesia.

Respondeo dicendum, quod aliquis potest dici melior dupliciter: uno modo simpliciter, quia est sanctior, plus habens de caritate; alio modo dicitur aliquis melior quoad aliquid. Contingit autem quandoque aliquem esse meliorem simpliciter, qui tamen non est melior quantum ad hoc quod beneficium percipiat: quia alius forte potest Ecclesiam magis juvare vel per consilium sapientiae, vel per auxilium potentiae, vel quia servivit in Ecclesia. Non ergo Episcopus tenetur semper dare meliori simpliciter, sed tenetur dare meliori quoad hoc: non enim potest esse quod unum praerferat alteri nisi propter aliquam causam: quae si quidem pertineat ad honorem Dei et utilitatem Ecclesiae, jam quantum ad hoc iste est melior; si autem illa causa ad hoc non pertineat, erit acceptio personarum, quae tanto est gravior, quanto in rebus divinis committitur. Unde super illud Jacob. ii. *Tu sede hic bene*, etc., dicit Glossa Augustini: *Si hanc distantiam sedendi et standi ad honores ecclesiasticos referamus, non est putandum leve esse peccatum in acceptione personarum habere fidem Domini gloriae. Quis enim ferat elegeri dicitem ad sedem honoris Ecclesiae, contempto paupere sanctiore et instructiore?*

Et per hoc patet responsio ad objecta.

ARTICULUS X.

Utrum pauper teneatur decimas solvere diviti sacerdoti.
(2-2, quaest. 87, art. 1.)

Ad quartum sic proceditur. 1. Videtur quod pauper non tenetur decimas solvere diviti sacerdoti. Ideo institutum est ut decimae solvantur ad sustentationem ministrorum Ecclesiae. Sed sacerdos dives habet alias unde sustentetur. Ergo non sunt ei decimas solvenda, et praecipue a paupere.

2. Praeterea, in multis terris decimas non solvuntur; quod tamen praelati corrigerent, si homines ex necessitate juris diviti decimas solvere tenerentur. Non ergo videtur quod praesertim pauperes teneantur solvere decimas divitibus sacerdotibus.

Sed contra est quod Dominus, Math. xxiii, 23, dicit *Hoc oportuit facere*, scilicet iudicium et veritatem, et illa non omittite, scilicet ea quae pertinent ad decimarum solutionem.

Praeterea, Luc. xviii, 12, Pharisaeus dicit: *Decimas do enim quae possideo.*

Respondeo dicendum, quod, sicut Philosophus docet in v Ethic., medium iustitiae accipitur non solum quoad nos, sicut in ceteris virtutibus, sed etiam secundum rem: quia scilicet in aliis virtutibus attenduntur diversae conditiones personarum, secundum quas medium diversificatur; sicut circa cibos, quod est multum uni, est paucum alteri vel moratorum; sed in iustitia non variatur medium secundum diversas personae conditiones, sed attenditur solum ad quantitatem rei. Qui enim emit rem aliquam, debet tantum solvere quantum valet, sive a paupere, sive a divite emat. Reddere autem debitum est actus iustitiae; et ideo ad hoc quod alicui reddatur quod ei debetur, non refert utrum sit dives vel pauper. Decimae autem sacerdotibus debentur in communi quidem secundum jus naturale. Naturalis autem ratio dicitur, ut illi qui pro populo in spiritualibus laborant, a populo stipendia suae sustentationis accipiant; et secundum hoc etiam in novo testamento est iure divino sancitum; nam, ut dicitur I ad Cor. xiv: *Dominus ordinavit his qui Evangelium annuntiant, ut de Evangelio vivant.* Sed in lege veteri iudiciali praecipito taxata est quantitas ejus quod ministris Dei est a populo solvendum, scilicet decima; et hoc etiam Ecclesia statuit in populo christiano solvendum. Unde, cum sacerdotibus decimae debeantur tum de iure naturali, tum de iure divino, tum etiam ex statuto Ecclesiae, quamvis sacerdos sit dives, nihilominus pauper tenetur ei decimas solvere.

Ad primum ergo oportet respondere dupliciter. Uno modo ut dicatur, quod decimarum solutio est instituta non solum ad sustentationem ministrorum ecclesiae sed etiam ad sustentationem pauperum, quibus debet de domo Dei provideri; unde dicitur Malach. iii, 10: *Inferte omnem decimationem, ut sit cibus in domo mea*; et sic sacerdoti, qui non solum sibi, sed pauperibus providere debet, quantumcumque diviti, sunt decimae necessariae. Alio modo potest dici, quod necessitas sustentationis ministrorum fuit ratio ecclesiasticae institutionis de decimarum solutione; sed ex quo officium est alicui debitum per statutum Ecclesiae, nihilominus ei debetur, quamvis sit dives.

Ad secundum dicendum, quod sicut Paulus laudabiliter non exiebat sumptus qui sibi propter praedicationem Evangelii debebantur, ne quod impedimentum fieret Evangelio, aut scandalum fidelibus Christi; non tamen illi peccabant non ministrantes sumptus quos Apostolus sibi debitos remittebat: ita etiam praelati Ecclesiae laudabiliter faciunt non exigendo decimas in terris illis in quibus propter dissuaditionem timent scandalum generari; non peccant illi qui non solvunt decimas in terris illis in quibus non est consuetum; peccarent autem si obstinate

exigentibus dare recusarent; et ideo, ut huic peccato obviarent sacerdotes, in terris illis non exigunt decimas.

QUAESTIO VI.

Deinde quaesitum est de actibus caritatis. Et 1° de obedientia; utrum sit magis meritorium obedire praelato, vel facere aliquid ad dictum fratris; 2° de elemosyna.

ARTICULUS XI.

Utrum magis sit meritorium obedire praelato quam facere aliquid ad dictum fratris. — (2-2, quaest. 114, art. 3.)

Circa primum sic proceditur. Videtur quod magis sit meritorium obedire praelato quam facere aliquid ad dictum fratris. Majori enim merito majus demeritum opponitur. Sed magis demeretur ille qui est inobediens praelato quam ille qui non assentit dicto fratris. Ergo et magis meretur aliquis obediendo praelato quam assentiens dicto fratris.

Sed contra, ubi est major humilitas, ibi videtur esse majus meritum; quia humilibus dat Deus gratiam, ut dicitur Jac. iv. Sed majoris humilitatis videtur esse quod aliquis aequali se subiciat faciens aliquid ad dictum ejus, quam quod aliquis subiciat se superiori, obediens praelato. Ergo magis videtur esse meritorium quod aliquis faciat ad dictum fratris, quam quod obediat praelato.

Respondeo dicendum, quod aliquis actus potest dici magis meritorius dupliciter. Uno modo ex genere operis; et sic ille actus est magis meritorius qui est excellentioris virtutis. Manifestum est autem quod latra, per quam aliquis servit Deo, est excellentior virtus quam beneficentia, qua quis satisfacit proximo; sicut et diligere Deum est magis meritorium quam diligere proximum. Quod autem aliquid fiat ad dictum fratris, pertinet ad amicitiam vel beneficentiam, qua quis diligit proximum; quod autem obediat praelato in quantum est Dei minister, pertinet ad religionem, qua quis colit et diligit Deum; et ideo magis est meritorium quod aliquis faciat aliquid obediens praelato, vel servans votum, quam si aliquid faciat ad dictum fratris. Alio modo potest dici aliquis actus magis meritorius ex eo quod procedit ex majori caritate, licet sit minor ex suo genere; et sic nihil prohibet magis mereri illum qui facit aliquid ad dictum fratris.

Primum ergo concedimus.

Ad secundum dicendum, quod ille qui facit aliquid ad dictum fratris, facit propria sponte; unde majoris humilitatis esse videtur quam quod aliquis obediat praelato tanquam superiori.

QUAESTIO VII.

Deinde quaesitum est de elemosyna. Et 1° de elemosyna clericorum; 2° de elemosynis quae fiunt pro mortuis.

ARTICULUS XII.

Utrum clerici peccent mortaliter, si ea quae eis superfluum, in elemosynas non largiantur.

Circa primum sic proceditur. 1. Videtur quod clerici peccent mortaliter, si ea quae eis superfluum in elemosynas non largiantur. Quia super illud Luc. iii: *Qui habet duas tunicas det unam non habenti*, dicit Glossa: *De duabus tunicis dividendis datur praeceptum; quia si una dividatur, nemo vestitur in dimidia tunica et nudus remanet qui accipit et qui dedit*. Sed per largitionem unius tunicae intelligitur largitio eorum quae superfluum ad necessitatem vitae, ut patet per ea quae in eadem Glossa praemittuntur. Ergo dare superfluum est in praecepto. Sed qui transgreditur praeceptum, peccat mortaliter. Ergo ille qui non dat superfluum pauperibus, peccat mortaliter.

2. Praeterea, praeceptum plus obligat quam consilium. Sed dare omnia quae quis possidet, est consilium; et tamen ad hoc homo obligatur in casu extremae necessitatis. Ergo etiam extra casum extremae necessitatis tenetur aliquis superfluum dare pauperibus, cum hoc sit in praecepto; et ita qui non largitur, peccat mortaliter.

3. Praeterea, quicumque consumit quod est alterius, tenetur ad restitutionem. Sed bona clericorum, sunt pauperum, ut patet per Glossam Hieronymi super illud Isa. ii: *Rapina pauperum in domo vestra*. Ergo si clerici inutiliter bona ecclesiastica consumunt, tenentur restituere pauperibus aliunde, si habuerint.

4. Praeterea, quicumque facit se impotentem ad id quod tenetur facere, peccat mortaliter. Sed clerici, faciendo superfluas expensas, faciunt se impotentes ad subveniendum pauperibus, ad quod tenentur. Ergo videtur quod peccent mortaliter.

Sed in contrarium videtur esse consuetudo quae apud multos praevaluit.

Respondeo dicendum, quod aliter videtur se habere circa bona patrimonialia et circa bona ecclesiastica. Nam honorum patrimonialium vel licite acquiritorum, homo vere est dominus; unde, quantum pertinet ad conditionem ipsius rei, potest re sua uti ut vult; et ex hac parte non accidit peccatum; potest tamen peccatum accidere ex inordinato modo utendi: vel per superabundantiam, dum scilicet inutiliter consumit bona propria in ea in quae non oportet; vel secundum defectum, in quantum scilicet non erogat ea in quae oportet. Utroque enim modo corrumpitur virtus, ut dicitur in ii Ethic.

Bonorum vero ecclesiasticorum clerici non sunt vere domini, sed dispensatores, secundum illud I ad Corinth. ix, 17: *Dispensatio autem mihi credita est.* Pertinet autem ad dispensatorem ut fideliter distribuatur ea quae ejus dispensationi committuntur, secundum illud I ad Cor. iv, 2: *Hic jam quaeritur inter dispensatores ut fidelis quis inveniat.*

In his ergo potest dupliciter peccatum contingere. Uno modo ex conditione ipsius rei; dum scilicet usurpat sibi quasi rem propriam, et in usus suos convertit id quod esset aliis erogandum. Alio modo ex inordinato usu eorum quae in partem suam cedunt, sicut etiam de aliis dictum est. Verum, quia horum dispensatio fidei dispensatoris committitur, ut dictum est; si quis bona fide dispensat ecclesiastica bona, inde accipiens quod sibi convenit secundum conditionem status et personae, et aliis largitur secundum quod sibi videtur bona fide expedire, non peccat mortaliter, etiam si forte aliquid plus in suos usus convertat quam oporteat. Talia enim, quia in singularibus est eorum iudicium, non possunt per omnimodam certitudinem definiri. Unde si non sit multus excessus, potest compati bonam fidem dispensatoris; si vero multus excessus fiat non potest latere; et ita non potest cum bona fide dispensatoris hoc agi. Si autem non conservet bonam fidem in dispensando, peccat mortaliter.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut Augustinus dicit in lib. de sermone Domini in monte, illa praecepta quae Dominus tradidit Matth. v, 39: *Qui percussit te in unam maxillam praebet ei et aliam,* et quae ibi sequuntur, sunt intelligenda secundum praeparationem animi; ut scilicet homo sit paratus hoc facere quando necessitas hoc requirit. Unde non semper est peccatum mortale quando homo hoc non facit; sed quando videt necessitatem imminere, si non faciat, tunc peccat mortaliter: et eadem ratio est de hoc praecepto, *Qui habet duas tunicas, det non habenti,* et de omnibus similibus. Unde non semper peccat mortaliter quotiescumque non dat pauperi qui superfluum habet, sed quando necessitas imminet. Quando autem sit talis necessitas quod obliget ad peccatum

mortale, non potest ratione determinari: sed committitur prudentiae et fidei dispensantis; unde si bona fide det quando sibi videtur expedire, immunis est a peccato; alioquin mortaliter peccat.

Ad secundum dicendum, quod illa eadem quae sunt consilia cadunt sub praecepto secundum animi praeparationem. Nullum enim consilium est perfectius quam quod homo tradat animam suam fratribus suis; et tamen hoc cadit sub praecepto secundum animi praeparationem, secundum illud I Joan. iii, 16: *Et nos debemus pro fratribus animam ponere.* Et similiter dare omnia sua pauperibus, cadit sub praecepto secundum animi praeparationem; ut scilicet homo sit paratus hoc facere, si necessitas immineat. Minor tamen necessitas requiritur ad superflua eroganda, quam ad omnia exhibenda; tamen hoc totum ratione universali determinari non potest, sed committitur prudentiae, ut dictum est.

Ad tertium dicendum, quod bona ecclesiastica non solum sunt dispensanda pauperibus, sed etiam Ecclesiae ministris; unde secundum canones debent dividi hoc modo, ut aliqua pars cedat in usus pauperum, et aliqua pars in usus ministrorum et in cultum Ecclesiae. Aliter ergo dicendum est de aliis ecclesiasticis bonis quae principaliter sunt attribuenda necessitatibus pauperum, et ex consequenti necessitatibus ministrorum; sicut sunt bona hospitalium, et aliorum huiusmodi; et aliter de illis bonis quae sunt principaliter attributa usibus ministrorum, sicut sunt praebendae clericorum, et alia huiusmodi. Nam in primis bonis peccatum committitur non solum ex abusu, sed etiam ex ipsa rerum conditione, dum aliquis in suos usus assumit quod est alterius; et ideo tenetur ad restitutionem tantquam defraudator rei alienae. In secundis vero bonis non committitur peccatum nisi per abusum, sicut et de bonis patrimonialibus dictum est; unde non tenetur quis ad restitutionem, sed solum ad poenitentiam peragendam.

Ad quartum dicendum, quod neque bona fides dispensatorum salvari videtur in eo qui scienter superflua expensas facit in voluptuosis conviviis, et aliis huiusmodi superfluitatibus: et sic non est dubium quod in talibus peccat mortaliter; unde dicitur Matth. xiv, 48: *Si dixerit malus servus ille in corde suo: Moram facit dominus meus venire; et coeperit percutere conseros suos, quod pertinet ad superfluum et crudele dominium; manducet autem et bibat cum ebriosis, quod pertinet ad superflua et voluptuosa convivia: venit dominus servus illius in die qua non sperat, et hora qua ignorat, et decidet cum,* scilicet a societate sanctorum, *partemque ejus ponet cum hypocritis, scilicet in inferno: unde ibi subditur: Ibi erit fletus et stridor dentium.* Si autem aliquis non multum in talibus excedat, potest bona fide

feri ab aliquo, qui vult secundum decentiam sui status morem gerere his quibus convivit.

QUAESTIO VIII.

Deinde quaesitum est de elemosynis quae fiunt pro mortuis; et circa hoc quaesita sunt duo: 1° utrum mortuus patiatur aliquod detrimentum, si executor ejus differat dare elemosynas quas ipse in testamento dari mandavit; 2° utrum executor licite possit differre distributionem elemosynarum, ad hoc quod res defuncti melius vendantur in posterum.

ARTICULUS XIII.

Utrum mortuus aliquod detrimentum sentiat ex hoc quod elemosynae quas mandavit dari, retardantur. — (4, dist. 45, quaest. 11, art. 2, quaest. 2, ad 4.)

Circa primum sic proceditur. Videtur quod mortuus nullum detrimentum sentiat ex hoc quod elemosynae quas mandavit dari, retardantur. Hujusmodi enim retardatio provenit ex negligentia executoris. Sed negligentia unius non imputatur alteri. Ergo nullum detrimentum mortuus patitur ex hujusmodi tarditate.

Sed contra est quod propter hujusmodi tarditatem retardantur orationes et sacrificia quae fierent pro anima defuncti, ex quibus plurimum juvaretur. Ergo ex hujusmodi tarditate patitur detrimentum.

Respondeo dicendum, quod hic est opus duplici distinctione. Primo quidem ex parte ipsius detrimenti: distinguendum est enim duplex detrimentum. Nam quoddam detrimentum est quod pertinet ad tolerantiam poenae, secundum illud quod habetur I Corinth. III, 15: *Si cuius opus arserit, detrimentum patietur*. Aliud autem quod pertinet ad subtractionem remedii. Secundo etiam distinguendum est ex parte elemosynae: circa quam potest considerari etiam meritum ipsius elemosynae, nullum detrimentum patitur defunctus ex praedicta tarditate, maxime, si quantum in ipso fuit, curam adhibuit ut hujusmodi elemosynae cito darantur, quia meritum principaliter ex voluntate et intentione dependet; sed quantum ad effectum elemosynae patitur detrimentum, non quidem ut pro hujusmodi tarditate puniatur; sed quia remedium ei non adhibetur, dum suffragia differuntur, ex quibus plurimum juvaretur.

Ad primum ergo dicendum, quod negligentia unius non imputatur alteri ad poenam; potest tamen redundare in alte-

rum quantum ad defectum remedii, secundum quod unus homo ab alio juvari potest.

ARTICULUS XIV.

Utrum executor debeat tardare distributionem elemosynarum, ad hoc quod res defuncti melius vendantur.

Circa secundum sic proceditur. Videtur quod executor debet tardare distributionem elemosynarum, ad hoc quod res defuncti melius vendatur. Quia ex hoc sequitur quod plures elemosynas poterit facere pro defuncto, ex quibus defunctus magis juvabitur. Ergo si differat, videtur quod laudabiliter et fideliter hoc faciat.

Sed contra est, quia ex tarditate elemosynarum sequitur retardatio remedii, quo forte defunctus indiget. Ergo videtur quod hujusmodi retardatione gravetur defunctus potius, quam juvetur.

Respondeo dicendum: in mora modici temporis non videtur esse magnum periculum; unde si executor per modicum tempus elemosynam dare differat, ut rebus defuncti melius venditis, ampliores elemosynas dare possit, laudabiliter hoc facit. Si vero e converso per multum tempus differat elemosynas distribuere, ut non multo ampliores elemosynas faciat, non videtur esse absque culpa: quia forte defunctus a purgatorio liberaretur, in quo existentis remedium suffragiorum maxime necessarium erat. Hoc autem requirit prudentis executoris examen: ut scilicet, consideratis dilatione temporis et conditione personae quae creditur citius vel tardius liberanda, et etiam quantitate augmenti elemosynarum, faciat quod videbitur expedire defuncto.

QUAESTIO IX.

Deinde quaesitum est de peccatis; et circa hoc quaesita sunt tria: 1° de peccato originali; utrum scilicet ille qui baptizatus est, transmittat peccatum originale in prolem; 2° de peccato actuali in generali; quid scilicet sit prius, utrum aversio a Deo, vel conversio ad commutabile bonum; 3° specialiter de mendacio; quod mendacium sit gravius; utrum illud quod fit verbo, vel illud quod fit facto.

ARTICULUS XV.

Utrum ille qui est baptizatus, transmittat peccatum originale in prolem. — (De malo, quaest. 4, art. 1, et 8; et 1-2, quaest. 81, art. 3 et 4.)

Circa primum sic proceditur. Videtur quod ille qui est baptizatus, non transmittat peccatum originale in prolem. In eo enim qui nascitur, tria possunt considerari; scilicet corpus, anima, et unio utriusque. Sed non contrahit peccatum originale secundum corpus, quod contrahit a parentibus, quia parentes erant totaliter a peccato originali mundati; similiter etiam nec secundum animam, quam habet ex creatione Dei, in quem peccatum non cadit; et per consequens neque etiam secundum unionem utriusque. Ergo ille qui nascitur ex baptizatis, nullo modo contrahit peccatum originale.

Sed contra est, quia remedium non adhibetur nisi vulnere. Sed baptismus, qui est medicinale remedium contra vulnus originalis peccati, adhibetur parvulis baptizatorum filiis secundum communem Ecclesiae consuetudinem. Ergo parvuli baptizatorum filii cum originali peccato nascuntur.

Respondeo dicendum, quod ex transgressione primorum parentum in omnes posteros originaliter derivatur, non aboletur nisi per gratiam Christi, qui *de peccato damnavit peccatum in carne*, ut dicitur ad Rom. viii, 3; sed hoc quodam ordine peragitur. Nam primo in statu praesentis vitae per sacramenta gratiae Christi removetur peccatum originale quantum ad iniquationem animae, ut scilicet non imputetur homini ad culpam; remanet tamen interim quantum ad corruptionem fomitis in carne; unde Apostolus dicebat, ad Rom. vii, 25: *Ego ipse mente serio legi Dei, carne autem legi peccati*, in quantum scilicet concupiscit adversus spiritum. Unde homo baptizatus, secundum mentem vivit in novitate spiritus, sed secundum carnem adhuc retinet vetustatem Adae. Et ideo, sicut per spiritualem generationem, quae fit per Evangelium, alios producit filios in Christo absque peccato, ita etiam secundum generationem carnalem producit filios in vetustate Adae cum peccato originali.

Et per hoc patet responsio ad objecta.

ARTICULUS XVI.

Utrum in peccato actuali prius sit aversio quam conversio.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod in peccato actuali prius sit aversio quam conversio. Aversio enim im-

portat recessum a termino, conversio autem accessum ad terminum. Sed in motu corporali prius est recessus a termino quam accessus ad terminum. Ergo et in spiritali motu prius est aversio quam conversio.

Sed contra est quod Dionysius dicit, iv cap. de div. Nom.: *Nemo intendens ad malum, operatur, sed intendens ad bonum.* Ergo prius animus peccantis convertitur per appetitum ad bonum commutabile, quam avertatur a Deo.

Respondeo dicendum, quod peccatum principaliter in voluntate consistit, ut Augustinus dicit. Quantum autem ad voluntatem illud est prius quod principaliter intenditur; et ideo in peccatis in quibus principaliter intenditur fruitio boni commutabilis, sicut in luxuria, avaritia, et similibus, prius est naturaliter conversio quam aversio, quae non est principaliter intenta, sed praeter intentionem consequitur ex inordinata conversione. In peccatis autem in quibus directe intenditur aversio a Deo, sicut est infidelitas, desperatio, et alia huiusmodi, prius est aversio ab incommutabili bono, et postea est conversio ad commutabile bonum sicut patet in illis qui desperantes se ipsos tradunt impudicitiae, ut dicitur ad Ephes. iv.

ARTICULUS XVII.

Utrum majus peccatum sit cum aliquis mentitur facto quam cum aliquis mentitur verbo.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis in motibus operabilibus recessus a termino prior sit in executione, accessus tamen ad terminum prior est in intentione, in qua principaliter consistit peccatum.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod majus peccatum sit cum aliquis mentitur facto, quam cum aliquis mentitur verbo. Majus enim peccatum esse videtur cum aliquis mentiendi abutitur eo cui magis creditur. Sed, sicut Anselmus dicit in lib. de Veritate, magis creditur factis quam verbis. Ergo gravius peccat qui mentitur factis quam verbis.

Sed contra est quod Augustinus dicit in I de Doctrina christiana: *Inter omnia signa praecipuum locum tenent verba.* His autem abutitur ille qui verbo mentitur. Ergo videtur quod gravius peccat ille qui mentitur verbo, quam ille qui mentitur facto.

Respondeo dicendum, quod, sicut Ambrosius dicit in quodam sermone, non solum in falsis verbis, sed etiam in simulatis operibus mendacium est. Peccatum autem mendacii principaliter quidem consistit in intentione fallendi; unde ille qui

dicit falsum quod putat esse verum, non mentitur. Magis autem est reus mendacii ille qui dicit verum quod putat esse falsum, ut patet per Augustinum in lib. de Mendacio. Unde, cum eadem intentio fallendi sit in eo qui mentitur verbo, et in eo qui mentitur facto, uterque aequaliter peccat. Verbum enim et factum assumuntur ut instrumenta fallendi; unde non refert quantum ad peccatum mendacii, utrum aliquis verbo vel nutu vel quocumque facto mentiar; sicut non refert quantum ad peccatum homicidii, utrum quis gladio vel securi interficiat hominem.

Et per hoc patet responsio ad objecta.

QUAESTIO X.

Deinde quaesitum est circa corpus hominis; utrum scilicet aliquis possit esse naturaliter vel miraculose simul virgo et pater.

ARTICULUS XVIII.

Utrum aliquis possit esse naturaliter vel miraculose simul virgo et pater.

Et videtur quod hoc possit esse miraculose. Quia pater et mater simul sunt generationis principia. Sed aliqua mulier miraculose fuit simul virgo et mater. Ergo pari ratione aliquis vir miraculose potest simul esse virgo et pater.

2. Item, videtur quod hoc possit esse absque miraculo. Quia daemon incubus potest furari semen viri virginis in somnis polluti, et transfundere in matricem mulieris; ex quo quidem semine potest concipi proles, cujus pater non est daemon incubus, sed ille ex cujus semine generatur, quod agit in virtute ejus a quo est resolutum. Ergo videtur quod etiam absque miraculo possit aliquis simul esse virgo et pater.

Sed contra, mulier absque miraculo non potest simul esse virgo et mater. Ergo pari ratione nec vir absque miraculo potest simul esse virgo et pater.

Item, videtur quod nec per miraculum. Quia si filius Dei, qui est natus miraculose de virgine, ex alia parte corporis virginis carnem assumpsisset quam ex illa unde mulier naturaliter concipit, puta de manu aut pede, non diceretur filius virginis, sicut nec Eva dicta est filia Adae, quamvis sit formata de costa ipsius. Sed non posset contingere, salva virginitate viri, quod ex eadem parte corporis et in eodem loco prolem generaret sicut naturaliter generatur. Ergo nec etiam miraculose fieri posset quod aliquis simul esset virgo et pater.

Respondeo dicendum, quod ad hujus evidentiam videre oportet quid ad virginitatem requiratur. Requiritur autem tria ad ejus perfectionem. Quorum primum est principale et formale, scilicet electio, sive intentio voluntatis, sicut in omnibus moralibus; unde istud est necessitate ad virginitatem requiritur, quod adsit alicui assidua voluntas nunquam experiendi delectationem veneream. Secundum autem est materiale, scilicet passio appetitus sensitivi, scilicet delectatio quam quis experitur in actu venereo, cujus privatio requiritur ad perfectam virginitatem materialiter, nam passiones sensitivae sunt materia virtutum moralium. Si autem praeter electionem propriae voluntatis hoc contingat, puta cum quis in somno polluitur, vel cum mulier per violentiam ab hoste opprimitur, non perit virtus virginitatis, ut patet per Augustinum in I de Civitate Dei. Tertium autem est quasi per accidens et concomitantem se habens ad virginitatem, scilicet corporalis integritas. Unde si claustra pudoris aliter corrumpantur quam per venereum actum, puta si obstetrix vel medicus ferro incidat ad sanandum, nihil virginitati deperit; sicut Augustinus dicit in II de Civitate Dei.

Sic ergo si virginitas accipiatur secundum perfectum suum esse, prout ad virginitatem tria praedicta concurrunt; mulier quidem salva virginitate non potest esse mater, ita quod concipiat, et pariat, nisi miraculose; quia proles egredi non potest cum hoc quod permaneant claustra pudoris inviolata, nisi per miraculum, sicut accidit in matre Dei. Posset tamen forte absque miraculo mulier salva omnimoda virginitate concipere, sicut dicitur accidisse de quadam puella pubescente, quam propter pudoris custodiam in lecto suo pater habebat, qui dum somno pollueretur, semen ad matricem descendit, et puella concepit. Vir autem absque omni seminis resolutione non potest esse pater neque naturaliter neque miraculose; quia si de corpore ejus proles aliter miraculose formaretur, non posset dici pater.

Si vero virginitas largius accipiatur, prout solum requirit internam electionem mentis; sic patet de muliere quidem quod naturaliter potest esse mater, virginitate tali manente; sicut si aliqua per violentiam opprimeretur ab hoste, et inde conciperet; et multo magis hoc posset miraculose fieri. Vir autem salva tali virginitate posset esse pater naturaliter propter pollutionem nocturnam, quae quocumque casu ad matricem mulieris perveniret. Non autem ita congrueret quod miraculose vir fieret pater, sicut quod virgo feret mater; tum quia virgo miraculose facta est mater, Spiritu sancto formante corpus prolis ex purissimis sanguinibus ejus, ut Damascenus dicit; resolutio autem seminis sine qua vir pater esse non posset, non congruit operationi Spiritus sancti; tum quia vir in generatione

est sicut agens, mulier sicut patiens; Deo autem competit agere et non pati; unde magis congruit ut Deus miraculose suppleat id quod deest ex parte viri, quam id quod deest ex parte mulieris.

Et per hoc patet responsio ad objecta.

QUAESTIO XI.

Deinde ultimo quaesitum est de creatura pure corporali; utrum scilicet caelum empyreum habeat influentiam super alia corpora.

ARTICULUS XIX.

Utrum caelum empyreum habeat influentiam super alia corpora. — (3 part., quaest. 66, art. 5, ad 2; Phil. 4, lec. 7; et 1, dist., 3, quaest. 2, art. 3.)

Et videtur quod non. Quia omne corpus quod naturaliter influit in alia corpora, per prius influit in propinqua quam in remota. Si ergo caelum empyreum influeret in corpora inferiora, per prius influeret in caelum aequum, quod est sibi propinquius, quam in caelum sidereum. Sed hoc videtur esse inconveniens: quia caelum sidereum similis est caelo empyreo, cum neutrum sit de natura quatuor elementorum, quam caelum aequum, quod est de natura quatuor elementorum; quia illae aquae dicuntur ibi positae ad refrigerandum calorem proveniente ex motu caeli; ratione cuius Saturnus, qui est altior inter planetas, dicitur habere frigiditatem. Non ergo caelum empyreum influit in corpora inferiora.

Sed contra est quod in libro de Intelligentiis dicitur, quod *omne quod influit in alia, est lux, vel lucem habens*; et in commento dicitur, quod *omnis influentia est per virtutem lucis*. Sed caelum empyreum maxime habet lucem inter alia corpora. Ergo in alia corpora influit.

Respondeo dicendum, quod quidam ponunt caelum empyreum non habere influentiam in aliqua corpora, quia non est institutum ad effectus naturales, sed ad hoc quod sit locus beatorum. Et hoc quidem mihi aliquando visum est.

Sed diligentius considerans, magis videtur dicendum quod influat in corpora inferiora, quia totum universum est unum unitate ordinis, ut patet per Philosophum, xii Metaph. (text. com. 52). Haec autem unitas ordinis attenditur secundum quod quodam ordine reguntur corporalia per spiritualia, et

inferiora corpora per superiora, ut Augustinus dicit in III de Trinit. Unde, si caelum empyreum non influeret in corpora inferiora, caelum empyreum non contineretur sub unitate universi: quod est inconveniens. Videtur autem proprius effectus ejus esse perpetuitas et permansio in inferioribus corporibus. Nam secundum Philosophum in xi Metaph. (text. com. 43), in caelo sunt principaliter duo motus. Quorum unus est ab oriente in occidentem, qui vocatur diurnus, et est super polos aequinoctialis; et quia iste est uniformis, causat perpetuitatem in inferioribus motibus. Alius autem motus est ab occidente in orientem, quo movetur sol et alii planetae, qui est super polos zodiaci, per quem planetae accedunt et recedunt a nobis; unde iste motus proprie causat differentiam generationis et corruptionis, et caeterorum motuum in istis inferioribus: et sic continuatur generatio et corruptio horum inferiorum quosque Deus vult: quae quidem quantum ad continuitatem causatur a primo motu, quantum autem ad contrarietatem a secundo. Sicut autem uniformitas motus praecedat difformitatem; ita etiam unitas quietis praecedat uniformitatem motus: quia moveri est se aliter habere nunc quam prius; quiescere autem est eo modo se habere nunc ut prius; et sic quies habet puram unitatem. Uniformitas autem motus habet unitatem cum diversitate: et ideo primum caelum, scilicet empyreum, singulariter per suam quietem influit; secundum autem caelum, quod dicitur aequum, per suum motum uniformem; tertium autem caelum, scilicet sidereum, per suum motum difformem. Hoc autem est proprium huic corpori: quod influat absque motu, in quantum est supremum, attingens quodammodo ordinem substantiarum spiritualium; prout Dionysius dicit, ii cap. de div. Nom., quod divina sapientia conjungit principia secundorum finibus primorum.

Ad primum ergo dicendum, quod caelum empyreum magis influit in caelum aequum quam in inferiora corpora, in quantum scilicet caelum aequum plus recipit de influentia caeli empyrei, ut uniformitas motus ostendit; unde etiam magis convenit cum caelo empyreo ratione suae uniformitatis quam caelum sidereum. Est autem de caelestibus corporibus duplex opinio. Una scilicet, quod sint de natura elementorum; secundum quam caelum empyreum esset de natura ignis, caelum aequum de natura aquae vel aeris; caelum autem sidereum est compositum ex utraque natura; quia in parte est lucidum, in parte diaphanum; et ad hanc opinionem pertinet quod dicitur aquas esse ibi ad infrigidandum. Alia autem est opinio, quod corpora caelestia non sunt de natura quatuor elementorum, sed quinta essentia; secundum quam etiam caelum aequum non est de natura quatuor elementorum, sed dicitur aequum prop-